

ՕՏԱՐ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐ ԵՒ ՀԱՅ ԱԶԳԸ

Ուրախութեամբ իմացանք որ Ֆրանց Վէր-
ֆելի հոյակապ վէպը («Ճեպէլ Մուսայի քառա-
սուն օրերը»), որուն թարգմանութիւնը կը
հրատարակէ Եղիպտոսի Արեւը, անգլիական
թարգմանութեամբ հրատարակուած է Ամերի-
կայի մէջ, եւ ամերիկեան մեծ թերթերուն մէջ
արդէն անոր նուիրուած են թէ՛ այդ գործը եւ
թէ՛ հայ ժողովուրդը փառարանող յօդուածներ:

Կարելի չէ չղարմանալ թէ ինչպէ՞ս հայ վի-
պագիր մը չխորհեցաւ այդ սքանչելի նիւթէն
գրական գործ մը հանել, ու նոյն ատեն կարելի
չէ երախտագիտութիւն չղալ այդ աւատրիացի
յայտնի գրագէտին հանդէպ, որ իր տաղանդն
ու իր հոշակն ի նպաստ դրեր է մեր ցեղի ժա-
մանակակից պատմութեան ամենէն իրապէս
գիւցաղնական ու ամբողջութեանը մէջ գեղե-
ցիկ ու յուզիչ գրուածքին: Երանի՜ թէ գտնուէին
Հայեր որ գիւրացնէին այդ գործին Փրանսերէն
թարգմանութեան մը հրատարակումը: Այդ
գիւցաղնական գրուածքը հայկական ու
ֆրանսական է միանգամայն ու հայ ու ֆրան-
սացի ժողովուրդներու բարեկամութիւնն ամ-
բացնելու լաւագոյն միջոցներէն մին է այդպի-
սի գրքերու տարածումը: Այդ գիրքը նոյնպէս
մեծ դէնք մը կրնայ ըլլալ մեր օտարաբարառ
նոր սերունդին մէջ հայ ցեղի հանդէպ սիրոյ եւ
յարգանքի, հաւատարմութեան զգացումները
փառ պահելու համար:

Նոյնպիսի գիրք մըն է Փրանսացի հեղինա-
կաւոր պատմաբան Ռընէ Կրուսէի «Խաչակրու-
թեանց Պատմութիւնը» կոթողական գործին ա-
ռաջին հատորը, որ նոր լոյս տեսաւ: 1)

1) René GROSSET, *Histoire des Croisades
et du royaume franc de Jérusalem*, I. *L'anar-
chie musulmane et la monarchie française*.

Մեր ցեղը իր դարաւոր պատմութեան ամե-
նէն կարեւոր ու փառաւոր գրուածքներէն մին աղ-
բեցաւ ժԱ. — ժԴ. դարերուն Կիլիկիոյ մէջ
իր ստեղծած նոր Հայաստանով եւ խաչակրու-
թեանց մեծ գիւցաղներգութեան իր ունեցած
մասնակցութեամբ:

Կրուսէ իր գործին առաջին հատորին մէջ,
որ, մօտ 700 էջէ բաղկացած, եւրոպական ու
արեւելեան, մասնաւորապէս հայ բոլոր աղ-
բիւրներու օգտագործմամբ կազմուած ստուար
երկասիրութիւն մըն է, հայոց դերը լայնօրէն
ու արդարացիօրէն ցոյց կուտայ: Ինծի ուղ-
ղուած նամակի մը մէջ, հեղինակը կը յայտնէ
թէ յաջորդ երկու հատորներուն մէջ, ի վեր
պիտի հանէ աւելի եւս մանրակրկիտ կերպով
հայկական մասնակցութիւնը խաչակրութեանց
ղարմանազան (ու վերջին պատերազմի կիլիկ-
եան հայ-ֆրանսական գործունէութեան պէս
գէշ վերջացած) պատմութեան, մասնակցու-
թիւն որ աւելի եւս կարեւոր եղած է ըստ Կրու-
սէի՝ այդ յաջորդ շրջաններուն: Հայու մը ընե-
լիքն է որ այս Փրանսացի պատուական գիտու-
նը կատարեր է, ահագին աշխատութեամբ, ա-
մենախոր հմտութեամբ եւ ճշմարտախոյզ ու
արդարամիտ ոգիով:

Ամէն Փրանսագէտ ազգասէր հայ այդ մե-
ծարժէք գործէն օրինակ մը ունենալու է եւ իր
զաւակներուն զայն կարդացնելու է:

Ահա՛ եւրոպացիներ որ մեր ցեղին պատմու-
թեան լաւագոյն էջերը տաղանդաւոր գործերու
մէջ աշխարհի ծանօթացնելով, հայ անունը
բարձրացնելու մեծ ծառայութիւնը կը մատու-
ցանն մեզի, եւ տսիկա աւելի եւս թանկագին
ու սիրտիչ է մեզի համար՝ այնպիսի պահու-
մը ուր խումբ մը խելակորոյս Հայեր հատուա-
ծամու, հակազգային յիմարութիւններով՝ կը
խայտառակեն հայ անունը օտար երկիրներու
մէջ:

Հայ նորագոյն հրատարակութիւնները ար- անոնց մէջ կան որ շատ կարեւոր դործեր են :
տասնամանի եւ մանաւանդ Հայաստանի մէջ, Անոնց մասին պիտի խօսիմ յաջորդ թիւի քրո-
բաղմաթիւ եղան այս վերջին վեցամսեային, եւ նիկիս մէջ :

Ա. ԶՕՊԱՆԵԱՆ

